
Constituziun dal chantun Grischun

dals 14-09-2003 (versiun dals 01-10-2021)

Nus, il pievel dal chantun Grischun,

consciens da nossa responsabladad avant Dieu sco er envers ils conumans e la natira,

cun l'intenziun da proteger la libertad, la pasch e la dignitad umana, da garantir la democrazia ed il stadi da dretg, da promover la prosperitad e la giustia sociala e da mantegnair in ambient intact per las generaziuns futuras,

cun l'intenziun da promover la trilinguitad e la varietad culturala e da mantegnair quellas sco part da l'ierta istorica,

ans dain la sequenta constituziun:¹⁾

1. Disposiziuns generalas e princips da l'agir dal stadi

Art. 1 Il chantun Grischun

¹ Il chantun Grischun è in stadi da dretg liberal, democratic e social.

Art. 2 Relaziuns cun la confederaziun, cun ils chantuns e cun l'exteriur

¹ Il chantun Grischun è in chantun autonom da la confederaziun svizra.

² El sustegna la confederaziun en l'adempliment da sias incumbensas.

³ El collavura cun auters chantuns e cun l'exteriur vischin.

⁴ El promova la comunicaziun ed il barat tranter las parts dal pajais e las cumanzas linguisticas da la Svizra.

Art. 3 Linguas

¹ Il tudestg, il rumantsch ed il talian èn las linguas chantunales ed uffizialas equivalentas dal chantun.

---

¹⁾ M dals 15 da schaner 2002, 479; PCG 2002/2003, 216 e 346 (emprima lectura) e 464 e 690 (segunda lectura); garanzia dals 15 da zercladur 2004, fegl uffizial federal 2004 3643

* tabellas da las modificaziuns a la fin dal relasch

² Il chantun e las vischnancas sustegnan e prendan las mesiras necessarias per mantegnair e per promover la lingua rumantscha e taliana. Els promovon la comunicaziun ed il barat tranter las cuminanzas linguisticas.

³ Las vischnancas determineschan lur linguas uffizialas e lur linguas da scola, e quai en il rom da lur cumpetenzza ed en cooperaziun cun il chantun. En quest connex respectan ellas la cumposiziun linguistica usitada e resguardan las minoritads linguisticas tradiziunalas. *

Art. 4 Separaziun e limitaziun da las pussanzas

¹ La structura dal stadi e l'applicaziun da la pussanza statala sa basan sin ils princips da la separaziun e da la limitaziun da las pussanzas.

² Las autoritads coopereschan en il rom da lur cumpetenzas per ademplir las finamiras dal stadi.

Art. 5 Stadi da dretg

¹ La basa ed il cunfin da l'agir dal stadi è il dretg.

² L'agir dal stadi sto succeder en l'interess public e sto esser commensurà.

³ Las autoritads e las persunas privatas ageschan en buna fai.

Art. 6 Responsabladad individuala e sociala

¹ Mintga persuna porta responsabladad per sasez e conresponsabladad per la cuminanza e per il mantegniment da la basa da viver.

2. Dretgs fundamentals e finamiras socialas

Art. 7 Dretgs fundamentals e finamiras socialas

¹ Ils dretgs fundamentals e las finamiras socialas èn garantids en il rom da la constituziun federala e da las cunvegnas internaziunalas impegnativas per la Svizra.

Art. 8 Garanzias da procedura e protecziun legala

¹ Las garanzias da procedura e la protecziun legala èn garantidas en il rom da la constituziun federala e da las cunvegnas internaziunalas impegnativas per la Svizra.

3. Dretgs politics

3.1. EN GENERAL

Art. 9 Dretg da votar e d'eleger

¹ Il dretg da votar e d'eleger han tut las burgaisas svizras e tut ils burgais svizzers che han cumpleni il 18avel onn e ch'abitan en il chantun.

² Exclusas dal dretg da votar e d'eleger èn persunas che stattan sut assistenza cumplexsiva u che vegnan represchentadas tras ina persuna che ha l'incumbensa d'avair quità dad ellas pervia d'incapacità permanenta da giuditgar. *

³ La lescha regla il dretg da votar e d'eleger da las Svizras e dals Svizzers a l'exteriur en chaussas chantunalas.

⁴ A norma dal dretg communal pon las vischnancas conceder a las Svizras ed als Svizzers a l'exteriur respectivamain a las estras ed als esters il dretg da votar sco er il dretg d'eleger activ e passiv en chaussas communalas.

Art. 10 Princips d'elecziun e da votaziun

¹ Il dretg d'eleger e da votar general, equal, liber, direct e secret è garanti. Resalvadas restan votaziuns cun tegnair si il maun en radunanzas communalas. *

² Ils projects da votaziun duain esser simpels ed enclegentaivels. I sto vegnir garantida ina furmaziun ed ina manifestaziun nunfalsifitgada da la voluntad.

Art. 11 Cumpetenzas electoralas

¹ Las persunas cun dretg da votar elegian:

1. las commembras ed ils commembers dal cussegl grond sco er lur suppleantas e suppleants;
2. las commembras ed ils commembers da la regenza;
3. las commembras grischunas ed ils commembers grischuns dal cussegl naziunal e dal cussegl dals chantuns;
4. * las commembras ed ils commembers da las dretgiras regionalas;
5. * ...
6. * ...
7. las commembras ed ils commembers da las autoritads communalas a norma da la legislaziun;
8. ulteriuras autoritads, titularas e titulars d'in uffizi a norma da la legislaziun.

3.2. INIZIATIVA DAL PIEVEL

Art. 12 Object

¹ 4000 personas cun dretg da votar u in settavel da las vischnancas pon pretender cun ina iniziativa ina revisiun totala u parziala da la constituziun chantunala.

² 3000 personas cun dretg da votar u in otgavel da las vischnancas pon pretender cun ina iniziativa:

1. da relaschar, da midar u d'abolir ina lescha u in conclus suttamess tenor la constituziun a la votaziun dal pievel;
2. d'inoltrar ina iniziativa dals chantuns a l'assemblea federala.

Art. 13 Furma

¹ Ina iniziativa po vegnir inoltrada sco proposta generala u sco sboz elavurà.

² Ina iniziativa per ina revisiun totala da la constituziun chantunala u per l'elavuraziun d'in conclus dastga vegnir inoltrada mo sco proposta generala.

Art. 14 Nunvalaivladad

¹ Ina iniziativa è totalmain u parzialmain nunvalaivla, sch'ella:

1. na mantegna betg l'unitad da la furma u da la materia;
2. stat evidentamain en cuntradicziun cun il dretg surordinà;
3. n'è betg realisabla;
4. prevesa ina retroactivitad che na correspunda betg als princips dal stadi da dretg.

² Ella po vegnir declerada per parzialmain nunvalaivla, sche la voluntad da las iniziantas e dals iniziants na vegn betg sfalsifitgada tras quai e sch'ina unitad raschunaivla resorta dal project.

³ Davart la nunvalaivladad decida il cussegl grond. Cunter questa decisiun po vegnir recurrì tar la dretgira administrativa.

Art. 15 Procedura

¹ Ina iniziativa dal pievel ed in sboz elavurà che sa basa sin ina proposta generala ston vegnir suttamess al pievel per la votaziun entaifer dus onns dapi l'inoltraziun u vegnir suttamess al referendum facultativ. Il termin po vegnir prolungà dal cussegl grond per sis mais.

² Il cussegl grond po confruntar mintga iniziativa cun ina cuntraproposta.

³ Las votaziuns davart l'iniziativa e davart la cuntraproposta han lieu il medem mument.

3.3. REFERENDUM

Art. 16 Referendum obligatoric

¹ A la votaziun dal pievel vegnan suttamess:

1. midadas da la constituziun chantunala;
2. la conclusiun, midada u visada da contracts interchantunals ed internaziunals cun in cuntegn che mida la constituziun;
3. iniziativa dal pievel che na vegnan betg acceptadas dal cussegl grond u las qualas el confrunta cun ina cuntraproposta;
4. conclus dal cussegl grond davart novas expensas singulas che surpassan 10 milliuns francs e davart novas expensas regularas annualas che surpassan 1 milliun francs;
5. conclus dal cussegl grond davart dumondas da princip tenor l'artitgel 19 alinea 1;
6. * ...

Art. 17 Referendum facultativ

¹ Sche 1500 personas cun dretg da votar u in dieschavel da las vischnancas pretendan il referendum facultativ, vegnan suttamess a la votaziun dal pievel:

1. il decret, la midada u l'aboliziun da leschas;
2. la conclusiun, la midada u la visada da contracts interchantunals ed internaziunals cun in cuntegn che mida la lescha;
3. conclus dal cussegl grond davart novas expensas singulas tranter 1 milliun francs e 10 milliuns francs sco er davart novas expensas regularas annualas tranter 300 000 francs ed 1 milliun francs.

² Il cussegl grond po suttametter al referendum facultativ conclus che pertutgan sia cumpetenza definitiva. Conclus davart il pe da taglia, davart il preventiv e davart il quint annual sco er affars da giustia ed elecziuns na pon betg vegnir suttamess al referendum.

³ La dumonda per exequir la votaziun dal pievel sto vegnir fatga entaifer 90 dis sunter la publicaziun uffiziala dal conclus.

Art. 18 Dretg d'urgenza

¹ Leschas che na supportan betg in retard da lur entrada en vigur, pon vegnir messas en vigur immediatamain, sch'il cussegl grond concluda l'urgenza cun ina maiorità da dus terz da las commembras e dals commembers.

² Ellas èn suttamessas al referendum facultativ posteriur.

Art. 19 Dumondas da princip e variantas

¹ Il cussegl grond po concluder votaziuns dal pievel davart dumondas da princip.

² El po proponer ina varianta per in project suttamess al referendum obligatoric u facultativ.

³ Sch'i dat ina votaziun dal pievel, è da suttametter ultra dal project principal er la varianta a las personas cun dretg da votar. Sch'i na dat betg ina votaziun dal pievel, scroda la varianta.

3.4. PARTIDAS POLITICAS

Art. 20 Posiziun

¹ Las partidas politics coopereschon en il process da la furmaziun da l'opiniun e da la voluntad.

² Ellas pon vegnir sustegnidas dal chantun, premess che lur finamiras e che lur organisaziun correspundian als princips democratics ed als princips dal stadi da dretg.

4. Autoritads e dretgiras

4.1. EN GENERAL

Art. 21 Elegibilitad

¹ En las autoritads ed en las dretgiras chantunals sco er en il cussegl dals chantuns èn elegiblas las personas cun dretg da votar en il chantun. La lescha po prevair che la premissa d'elegibilitad stoppia esser ademplida pir il mument da l'entrada en uffizi. *

² Ulteriuras premissas d'elegibilitad per las autoritads e per las dretgiras chantunals sco er las cundiziuns d'engaschament dal personal chantunal vegnan regladas en la lescha.

³ La lescha regla la suspensiun da l'uffizi e la destituziun da l'uffizi dals commembers d'autoritads e da dretgiras. *

Art. 22 Incompatibilitads

¹ Nagin na po appartegnair a sia autoritad directa da surveglianza.

² Commembras e commembers da la regenza e da las autoritads giudizialas sco er il personal chantunal en uffizi cumplain e principal na pon betg appartegnair al cussegl grond.

³ Derschadras e derschaders na pon betg appartegnair il medem mument a la regenza u ad in'autra autoritad giudiziala en il chantun.

⁴ Las commembras ed ils commembers da la regenza sco er las commembras ed ils commembers en uffizi cumplain d'ina autoritad giudiziala na pon betg appartegnair a l'assemblea federala u al tribunal federal.

⁵ La lescha regla ulteriurs cas d'incumpatibilitad d'uffizis e d'incumbensas, l'exclusiun da parentas e da parents sco er las excepziuns.

Art. 23   Perioda d'uffizi

¹ La perioda d'uffizi dal cussegl grond, da la regenza, da las dretgiras sco er da las commembras e dals commembers dal cussegl dals chantuns munta a quatter onns.

Art. 24   Immunitad

¹ Las commembras ed ils commembers dal cussegl grond e da la regenza na pon betg vegnir fatgs giuridicamain responsabels per lur remartgas en il cussegl grond ed en sias cummissiuns.

² La lescha po prevair ulteriuras furmas d'immunitad ed extender quella sin ulteriuras persunas.

Art. 25   infurmaziun

¹ Las autoritads e las dretgiras infurmeschan regularmain la publicitad davart lur activitad.

Art. 26   Responsabladad dal stadi

¹ Il chantun, las regiuns e las vischnancas sco er las ulteriuras corporaziuns da dretg public ed ils instituts autonoms stattan buns, independentamain da la culpa, per donns che lur organs e che las persunas ch'èn en lur servetsch han chaschunà illegalmain exequind lur activitads da servetsch. *

² La lescha po prevair excepziuns sco er ina responsabladad da duaivladad per donns chaschunads tras in agir legal.

4.2. IL CUSSEGL GROND

4.2.1. *Organisaziun*

Art. 27   Cumposiziun ed elecziun

¹ Il cussegl grond sa cumpona da 120 commembras e commembers.

² L'elecziun succeda tenor la procedura electorala da proporz. La lescha po prevair quorums minimals ed ina cundiziun da maiorz. *

³ Il chantun è dividi en maximalmain 39 circuls electorals. La lescha regla, a tge circul electoral che las vischnancas appartegnan, sco er las consequenzas da fusiuns da vischnancas per il dumber dals circuls electorals. *

⁴ Ils mandats vegnan repartids sin ils circuls electorals correspondentamain a lur populaziun svizra.

⁵ La lescha regla la suppleanza.

Art. 28 Posiziun da las commembras e dals commembers dal cussegl grond

¹ Las commembras ed ils commembers dal cussegl grond discutan e voteschan senza instrucziuns.

² Cun resalva dal secret professional ston ellas ed els preschentar publicamain lur relaziuns cun gruppas d'interess.

³ Envers l'administraziun han els ils dretgs spezial d'infurmaziun e d'invista, fixads en la lescha.

Art. 29 Publicitad da las sesidas

¹ Las sesidas dal cussegl grond èn per regla publicas.

4.2.2. *Incumbensas*

Art. 30 Princip

¹ Il cussegl grond pratitgescha, cun resalva dals dretgs dal pievel, la pussanza suprema. El è l'autorità legislativa e l'istanza da surveglianza suprema dal chantun.

Art. 31 Legislaziun

¹ Tut las disposiziuns impurtantas ston vegnir relaschadas dal cussegl grond en furma da lescha.

² Disposiziuns impurtantas èn spezialmain quellas, per las qualas la constituziun prevesa la lescha sco er talas concernent:

1. l'intent e la dimensiun da restricziuns dals dretgs fundamentals;
2. il circul da las contribuentas e dals contribuents, l'object e la basa da calculaziun da las taxas, uschenavant che quellas n'èn betg da natira irrelevantas;
3. l'intent, il cuntegn e la dimensiun da prestaziuns statalas impurtantas;
4. ils princips da la repartiziun da las incumbensas tranter il chantun e las vischnancas;
5. ils princips da l'organisaziun e da las incumbensas da las autoritads e da las dretgiras;

6. il gener e la dimensiun dal transferiment d'incumbensas suveranas e d'altres incumbensas publicas impurtantas a purtadras ed a purtaders ordaifer l'administraziun chantunala.

³ La valaivladad da las leschas po vegnir limitada. Avant che prolongar sto vegnir examinada l'efficacitad da las leschas.

Art. 32 Ulteriuras cumpetenzas legislativas

¹ Uschenavant che la furma da la lescha n'è betg prescritta, po il cussegl grond relaschar ordinaziuns, sch'el vegn autorisà explicitamain da la lescha da far quai.

² El approva ils contracts interchantunals ed internaziunals, uschenavant che la regenza n'è betg autorisada suletta da concluder els.

³ Il cussegl grond sto vegnir participà en furma adattada a la preparaziun da contracts interchantunals ed internaziunals impurtants.

Art. 33 Surveglianza e surveglianza suprema

¹ Il cussegl grond ha la surveglianza da la regenza sco er da la dretgira chantunala e da la dretgira administrativa.

² El è responsabel per la surveglianza suprema da l'administraziun, dals ulteriurs secturs da la giurisdicziun sco er d'altres purtadras e d'alters purtaders d'incumbensas publicas.

Art. 34 Planisaziun

¹ Il cussegl grond relascha las finamiras e las directivas politicas surordinadas.

² El tracta il program da la regenza, il plan da finanzas ed ulteriuras planisaziuns politicas fundamentalas da la regenza.

³ El po prender conclus davart la cuntinuaziun da la planisaziun e dar incaricas a la regenza.

Art. 35 Finanzas

¹ Resguardond il plan da finanzas fixescha il cussegl grond il preventiv ed approva il quint annual. La lescha po prevaier excepziuns. *

² El fixescha l'autezza da las taglias a norma da la legislaziun fiscala.

³ El concluda definitivamain davart novas expensas singulas fin ad 1 milliun francs e davart novas expensas regularas annualas fin a 300 000 francs.

Art. 36 Elecziuns

¹ Il cussegl grond elegia:

1. ses organs e sias cumissiuns;
2. il presidi da la regenza;

3. las commembras ed ils commembers da la dretgira chantunala e da la dretgira administrativa;
4. ulteriuras titularas ed ulteriurs titulars d'in uffizi a norma da la legislaziun.

Art. 37   Grazia

¹ Il cussegl grond decida davart dumondas da grazia. La lescha po delegar a la regenza la decisiun davart dumondas da grazia.

4.3. LA REGENZA

4.3.1. Organisaziun

Art. 38   Cumposiziun

¹ La regenza sa cumpona da tschintg commembras e commembers.

² Ella prenda e represchenta ses conclus sco autoritad collegiala.

Art. 39   Elecziun

¹ L'elecziun da la regenza succeda tenor la procedura electorala da maiorz.

² Il territori dal chantun furma il circul electoral.

³ Ina reelecziun è permessa duas giadas.

Art. 40   Presidi

¹ Il cussegl grond elegia or dal ravugl da la regenza la presidenta u il president sco er la vicepresidente u il vicepresidente per ina perioda d'uffizi d'in onn.

Art. 41   Occupaziun accessorica e represchentanza d'interess

¹ A las commembras ed als commembers da la regenza è scumandada tutta occupaziun accessorica.

² La represchentanza dal chantun en organs d'interpresas u d'organisaziuns, a las qualas il chantun è participà u las qualas el sustegna, è permessa cun il consentiment da la regenza. La lescha po prevair ulteriuras excepziuns.

4.3.2. Incumbensas

Art. 42   Incumbensas da la regenza

¹ La regenza planisescha, fixescha e coordinescha las finamiras ed ils meds da l'agir dal stadi cun resalva da las cumpetenzas da las personas cun dretg da votar e dal cussegl grond.

² Ella fa regularmain in program da la regenza.

³ Ella exequescha las leschas e las ordinaziuns sco er ils conclus dal cussegl grond.

⁴ Ella represchenta il chantun vers l'intern e vers l'extern.

Art. 43 Direcziun da l'administraziun

¹ La regenza dirigia l'administraziun chantunala.

² Ella procura per l'actividad legala ed efficazia da l'administraziun e fixescha l'organisaziun da quella en il rom dal dretg chantunal.

Art. 44 Cooperaziun en il cussegl grond

¹ La regenza prepara las fatschentas dal cussegl grond, uschenavant che quel na las elavura betg independentamain.

² Ella preschenta al cussegl grond sbozs per midadas da la constituziun, da leschas, d'ordinaziuns e da conclus.

³ Las commembras ed ils commembers da la regenza sa participeschan en funcziun consultativa a las sesidas dal cussegl grond e pon far propostas.

Art. 45 Legiferaziun

¹ La regenza relascha disposiziuns main impurtantas en furma d'ordinaziun.

² Ella è cumpetenta da negoziar contracts interchantunals ed internaziunals; sche quels pertutgan sia cumpetenza d'ordinaziun, è ella er cumpetenta da concluder tals.

Art. 46 Finanzas

¹ La regenza fa il plan da finanzas e deliberescha il preventiv sco er il quint annual per mauns dal cussegl grond.

Art. 47 Ulteriuras incumbensas

¹ Ulteriuras incumbensas da la regenza èn spezialmain:

1. il contact cun la confederaziun e cun ils auters chantuns sco er cun l'exteriur vischin, resguardond eventualas posiziuns dal cussegl grond;
2. elecziuns, uschenavant che quellas n'èn betg vegnidas surdadas ad auters organs;
3. il rapport annual davart l'actividad da la regenza e da l'administraziun per mauns dal cussegl grond;
4. il mantegniment da l'urden public e da la segirezza publica;
5. la surveglianza da corporaziuns da dretg public sco er d'autras purtadras e d'auters purtaders d'incumbensas publicas dal chantun.

Art. 48 Situaziuns extraordinarias

¹ La regenza po relaschar ordinaziuns u prender conclus senza ina basa legala per far frunt a disturbis gravants ch'èn succeddids u che smanatschan directamain la segirezza publica sco er per far frunt a crisas socialas.

² Talas ordinaziuns e tals conclus ston vegnir approvads dal cussegl grond e scrodan il pli tard in onn suenter l'entrada en vigur.

4.3.3. Administraziun

Art. 49 Departaments e chanzlia chantunala

¹ L'administraziun chantunala vegn dividida en departaments tenor secturs da gestiun. La regenza regla ils champs d'incumbensa dals departaments en in'ordinaziun.

² La chanzlia chantunala è il post general da stab, da coordinaziun e da colliaziun dal cussegl grond, da la regenza e da l'administraziun.

Art. 50 Ulteriuras purtadras ed ulteriurs purtaders d'incumbensas publicas

¹ Il chantun po delegar l'adempliment d'incumbensas publicas a purtadras ed a purtaders ordaifer l'administraziun chantunala.

² La surveglianza tras la regenza, ina cooperaziun commensurada dal cussegl grond e la protecziun legala ston esser garantidas.

³ Uschenavant che la furma da la lescha n'è betg prescritta, pon instituts autonomes dal dretg public chantunal relaschar ordinaziuns, sch'els vegnan autorisads explicitamain da la lescha da far quai. *

4.4. DRETGIRAS

Art. 51 Independenza ed imparzialitad

¹ L'independenza e l'imparzialitad da las dretgiras èn garantidas. En lur giurisdicziun èn las dretgiras obligadas mo al dretg.

² L'administraziun giudiziala è, cun resalva da las cumpetenzas dal cussegl grond, chausa da las dretgiras.

³ En proceduras dispitaivlas na dastgan derschadras e derschaders betg represchentar partidas davant l'atgna instanza.

⁴ A commembras ed a commembers en uffizi cumplain d'ina autoritad giudiziala è scumandada tutta occupaziun accessorica. La lescha po prevair excepziuns.

Art. 51a * Finanzas, cooperaziun en il cussegl grond e legislaziun

¹ La dretgira chantunala e la dretgira administrativa suttamettan al cussegl grond il sboz per lur preventiv sco er il quint ed il rapport annual per l'approvaziun.

² Las presidentas ed ils presidents prendan part da las sesidas dal cussegl grond davart il preventiv, davart il quint e davart ils rapports annuals da las dretgiras. Ellas ed els han vusch consultativa e pon far propostas.

³ Uschenavant che la furma da la lescha n'è betg prescritta, pon la dretgira chantunala e la dretgira administrativa relaschar ordinaziuns en il sector da l'administraziun giudiziala e da la surveglianza da la giustia, sch'ellas vegnan autorisadas explicitamain tras la lescha da far quai.

Art. 52 Surveglianza da la giustia

¹ La dretgira chantunala ha la surveglianza da tut ils secturs da la giurisdicziun civila e penala.

² Il cussegl grond ha la surveglianza da la dretgira chantunala e da la dretgira administrativa sco er la surveglianza suprema dals ulteriurs secturs da la giurisdicziun.

³ La surveglianza e la surveglianza suprema sa restrenschan sin la gestiun e sin l'administraziun giudiziala.

Art. 53 Publicitad da las tractativas giudizialas

¹ Las tractativas da las partidas davant dretgira èn publicas cun resalva da las excepziuns tenor la lescha.

Art. 54 Giurisdicziun civila e penala

¹ La giurisdicziun civila e penala vegn exequida da:

1. la dretgira chantunala;
2. * las dretgiras regionalas sco dretgiras chantunalas inferiuras.
3. * ...

Art. 55 Giurisdicziun constituiziunala ed administrativa

¹ La dretgira administrativa ha l'incumbensa da giuditgar en ultima istanza dispitas da dretg public, uschenavant ch'ina lescha na dispona betg autramain.

² La dretgira administrativa giuditgescha sco dretgira constituiziunala: *

1. recurs pervia da violaziun da dretgs constituiziunals e politics sco er dal princip da la precedenza dal dretg surordinà;
2. * recurs pervia da violaziun da l'autonomia da las vischnancas e d'autras corporaziuns da dretg public sco er da las baselgias chantunalas.

³ En la procedura dal dretg constituiziunal pon leschas ed ordinaziuns vegnir contestadas directamain sco er vegnir examinadas en il cas d'applicaziun.

Art. 56 Ulteriuras autoritads giudizialas sco er autoritads extrajudizialas

¹ Tras la lescha pon vegnir instituidas ulteriuras autoritads giudizialas sco er extrajudizialas.

4.5. DIEVER DALS DRETGS DA COOPERAZIUN EN LA CONFEDERAZIUN

Art. 57 Cussegl dals chantuns

¹ Las elecziuns dal cussegl dals chantuns succedan tenor la procedura electorala da maiorz. Ellas han lieu il medem mument sco las elecziuns en il cussegl naziunal.

² Il territori dal chantun furma il circul electoral.

Art. 58 Referendum chantunal

¹ Il cussegl grond u la regenza pon pretender, en num dal chantun, che leschas federalas, conclus federalas sco er contracts internaziunals vegnian sutmess al pievel per la votaziun.

Art. 59 Iniziativa dals chantuns

¹ Il cussegl grond u la regenza pon inoltrar, en num dal chantun, ina iniziativa dals chantuns a l'assemblea federala.

² L'inoltraziun d'ina iniziativa dals chantuns po er vegnir pretendida cun ina iniziativa dal pievel.

5. Structuraziun dal chantun

5.1. VISCHNANCAS E COLLAVURAZIUN INTERCOMMUNALA

5.1.1. *Geners da vischnancas*

Art. 60 Vischnancas politicas

¹ Las vischnancas politicas èn corporaziuns dal dretg public chantunal cun atgna personalitad giuridica. Ellas sa cumponan da la totalitad da las personas cun domicil en il territori communal.

² Ellas èn responsablas per tut ils fatgs locals che na cumpetan betg a las vischnancas burgaisas.

Art. 61 Vischnancas burgaisas

¹ Las vischnancas burgaisas sa cumponan da las burgaisas communalas e dals burgais communalas cun domicil en la vischnanca.

² Il status giuridic, las incumbensas e l'organisaziun da las vischnancas burgaisas sco er la fusiun cun las vischnancas politicas sa drizzan tenor la lescha.

5.1.2. Collavuraziun intercommunala e fusiun da vischnancas

Art. 62 Collavuraziun intercommunala

¹ Per ademplir lur incumbensas pon las vischnancas collavurar cun autras vischnancas u organisaziuns. La lescha prevesa che vischnancas pon vegnir obligadas da collavurar.

² La lescha regla la collavuraziun intercommunala sco er la delegaziun d'incumbensas e garantescha ils dretgs politics da cundecisiun.

Art. 63 Fusiun

¹ La fusiun da vischnancas vegn reglada da la lescha.

Art. 64 Promoziun da la collavuraziun intercommunala e da fusiuns

¹ Il chantun promova la collavuraziun intercommunala e la fusiun da vischnancas per garantir che lur incumbensas vegnian ademplidas a moda cunvegenta ed economica.

5.1.3. Posiziun ed organisaziun

Art. 65 Autonomia communalala

¹ L'autonomia da las vischnancas è garantida. Sia dimensiun vegn determinada dal dretg chantunal.

² Las vischnancas èn spezialmain autorisadas da determinar lur organisaziun, d'instituir lur autoritads e lur administraziun sco er d'ordinar independentamain lur fatgs finanziaus.

Art. 66 Organs

¹ Ils organs obligatorics da las vischnancas politicas èn:

1. la totalitad da las personas cun dretg da votar ch'exerciteschan lur dretgs politics a la radunanza communalala u a l'urna;
2. la suprastanza communalala;
3. ulteriuras autoritads a norma da la legislaziun.

² Las vischnancas pon remplazzar u cumplettar la radunanza communal cun in parlament communal.

Art. 67   Surveglianza

¹ La regenza ha la surveglianza da las vischnancas sco er da las putadras e dals putaders da la collavuraziun intercomunala.

² La surveglianza sa restrenscha sin la controlla giuridica, uschenavant che la lescha na dispona betg autramain.

³ En cas d'abus gravants po ina vischnanca vegnir messa sut curatella.

5.2. REGIUNS *

5.2.1. Divisiun dal territori chantunal

Art. 68   Regiuns *

¹ Il chantun è dividi en las suandantas regiuns: *

1. * Alvra;
2. * Bernina;
3. * Engiadina bassa/Val Müstair;
4. * Plaun;
5. * Landquart;
6. * Malögia;
7. * Moesa;
8. * Plessur;
9. * Partenz/Tavau;
10. * Surselva;
11. * Viamala.

² La lescha regla, a tge regiun che las vischnancas appartegnan. *

Art. 69 *   ...

5.2.2. Posiziun giuridica ed incumbensas

Art. 70 *   ...

Art. 71   Regiuns *

¹ Las regiuns en corporaziuns dal dretg public chantunal ed adempleschan unicamain las incumbensas che las vegnan delegadas dal chantun u da las vischnancas. *

² L'organisaziun da las regiuns sco er ils dretgs politics sa drizzan tenor la lescha. *

³ Las regiuns furman ils circuls da dretgira per las dretgiras regionalas. *

Art. 72 * ...

5.2.3. *Organisaziun e surveglianza*

Art. 73 * ...

Art. 74 Surveglianza

¹ En il rom dal dretg chantunal exequescha la regenza la surveglianza da las regiuns. Da questa surveglianza è exceptada la surveglianza da la giustia. *

² En il sector d'incumbensas delegadas da las vischnancas a las regiuns sa restrenscha la surveglianza a la controlla giuridica, uschenavant che la lescha na dispona betg autramain. *

6. Incumbensas publicas

6.1. EN GENERAL

Art. 75 Principis

¹ Il chantun e las vischnancas promovon il bainstar e la segirezza sociala da la populaziun, da la famiglia e da las singulas persunas.

² Els s'engaschan per l'egualitad da las schanzas per tuts, spezialmain per l'egualitad da dunna ed um.

³ Els sustegnan l'iniziativa privata cun bunas cundiziuns da basa.

⁴ Cun ademplir incumbensas publicas sto vegnir schanegiada la basa da viver natirala.

Art. 76 Cumpetenzza e collavuraziun

¹ Il chantun e las vischnancas adempleschan incumbensas ch'èn d'interess public, uschenavant che la purschida privata na tanscha betg. Las incumbensas sa drizzan tenor la constituziun e tenor las leschas.

² Il chantun, las regiuns e las vischnancas coopereschon per ademplir las incumbensas publicas. Tenor pussaivladad duai vegnir cuntanschida la collavuraziun cun persunas privatas. *

Art. 77 Adempliment decentral da las incumbensas

¹ Il chantun ademplescha incumbensas publicas a moda decentrala, oravant tut sch'il gener da l'incumbensa, il diever economic dals meds u l'adempliment efficaci da las incumbensas permettàn quai.

Art. 78 Examinaziun da las incumbensas

¹ La necessitad, l'efficacitad e la finanziaziun da las incumbensas publicas ston vegnir examinadas periodicamain.

6.2. GARANZIA DA L'URDEN PUBLIC

Art. 79 Urden public e segirezza

¹ Il chantun e las vischnancas garanteschàn l'urden public e la segirezza.

² Els prendan mesiras per proteger la populaziun da catastrofas e per mantegnair las funcziuns impurtantas dal stadi en situaziuns d'urgenza.

6.3. PLANISAZIUN DAL TERRITORI, AMBIENT, ENERGIA, TRAFFIC E TELECOMMUNICAZIUN

Art. 80 Planisaziun dal territori

¹ Il chantun e las vischnancas prendan en mira ina utilisaziun ed in svilup cunvegnet, economic, coordinà e persistent dal territori chantunal. En quest connex resguardan els ils basegns dals umans e da l'ambient sco er l'urbanisaziun decentrala.

Art. 81 Protecziun da l'ambient sco er protecziun da la natira e da la patria

¹ Il chantun regla l'execuziun dal dretg federal davart la protecziun da l'uman e da ses ambient natiral cunter effects nuschaivels e mulestus. Ils custs per evitar e per eliminar tals eveniments portan las chaschunadras ed ils chaschunaders.

² Il chantun e las vischnancas procuran per il mantegniment e per la protecziun da la fauna e da la flora sco er da lur spazis da viver.

³ Els prendan mesiras per mantegnair e per proteger cuntradas e maletgs da vitgs, lieus istorics sco er objects natirals e bains culturals da valor.

Art. 82 Infrastructura

¹ Il chantun e las vischnancas procuran per in provediment commensurà dal territori chantunal cun aua e cun energia, cun colliaziuns da traffic sco er cun telecomunicaziun.

² Els promovon in provediment segir, sufficient ed ecologic cun energia, il consum spargnus e raziunal da quella sco er l'utilisaziun da las energias regenerablas.

³ Els procuran per in urden da traffic conform al basegn, ecologic ed economic e promovan il traffic public.

⁴ Il chantun promova la collavuraziun intercommunal e regiunala e garantescha la golvaziun da finanzas.

Art. 83 Auas

¹ Il chantun ha la surveglianza da las auas publicas e privatas. El regla l'utilisaziun da l'aua sco er da la forza idraulica.

² La suveranità da las auas publicas appartegna a las vischnancas.

Art. 83a * Participaziuns ad ovras electricas a charvun

¹ Il chantun na sa participescha betg ad interpresas che fan investiziuns en ovras electricas a charvun. En il rom da sias pussaivladads giuridicas e politicas procura el che las interpresas cun participaziun dal chantun desistian da far investiziuns en ovras electricas a charvun.

6.4. ECONOMIA

Art. 84 Politica economica

¹ Il chantun e las vischnancas creeschan bunas cundiziuns da basa per ina economia productiva e persistente. Els fan ina promoziun activa da l'economia.

² Els promovan las stentas da l'economia en vista a la creaziun ed al mantegniment da plazzas da lavur.

³ Els sustegnan mesiras per la rescolaziun professiunala, per la furmaziun supplementara e per la reintegraziun sco er per la cumpatibilitad da professiun e da famiglia.

⁴ Els prendan mesiras per limitar tant sco pussaivel il dumber da regulaziuns e la chargia administrativa per interpresas, en spezial per las interpresas pitschnas e mesaunas (IPM). *

Art. 85 Regals e monopols

¹ Ils dretgs da regals dal chantun èn:

1. il regal da sal;
2. il regal da chatscha;
3. il regal da pestga.

² Il regal da minieras è in dretg da regal da las vischnancas.

³ Ils dretgs da regals dattan il dretg exclusiv d'utilisaziun. Il chantun respectivamain las vischnancas pon profiter sezs da quests dretgs u als surdar a terzas personas.

⁴ Tras la lescha po il chantun fundar u pratitgar monopols, sche l'interess da la publicità pretenda quai.

⁵ Dretgs privats existents restan resalvads.

6.5. FATGS SOCIALS, SANADAD E FAMIGLIA

Art. 86 Integraziun

¹ Il chantun e las vischnancas procuran per in'assistenza, per in sustegn e per ina integraziun suffizienta da personas basegnusas.

² Els promovon l'integraziun sociala e professiunala da personas ch'èn dischavantagiadas pervia d'in impediment, pervia d'ina malsogna u per auters motifs.

³ En il rom da quai ch'è economicamain supportabel s'engaschan els per ch'ils impediments vegnian resguardads commensuradamain.

⁴ En il rom da lur pussaivladads procuran els per in access tenor ils basegns da las personas impedidas als edifizis ed als stabiliments publics.

Art. 87 Sanadad

¹ Il chantun regla la sanadad publica.

² Il chantun e las vischnancas procuran per ina tgira e per in provediment medicinal cunvegnet, economic e suffizient.

³ Els promovon e sustegnan ensemen la prevenziun sanitaria sco er la profilaxa cunter toxicomania.

Art. 88 Famiglia

¹ Il chantun e las vischnancas creeschan bunas cundiziuns da basa per famiglias.

6.6. FURMAZIUN, CULTURA E TEMP LIBER

Art. 89 Furmaziun

¹ L'instrucziun a las scolas publicas ha ina basa cristiana umanistica. Ella è confessiunalmain e politicamain neutrala ed è marcada da toleranza.

² Il chantun e las vischnancas procuran ch'ils uffants e ch'ils giuvenils survegnian ina instrucziun da scola elementara che correspunda a lur capacitads. Cun ina purschida da furmaziun adequata promovon els la reintegraziun en la societad d'uffants cun impediments.

³ Il chantun procura per l'instrucziun da scola media, per la scolaziun e per la furmaziun supplementara professiunala sco er per l'access a scolas spezialisadas superiuras ed a scolas autas. Per quest intent po el manar u sustegnair scolas. El fa atenziun d'avair ina purschida decentrala da scolas medias e professiunalas e promova scolas spezialisadas superiuras e scolas autas en il chantun.

Art. 90   Cultura e perscrutaziun

¹ Il chantun e las vischnancas promovon la lavur artistica, culturala e scientifica sco er il barat cultural. Per quest intent resguardan els la varietad linguistica e las particularitads regionalas dal chantun.

Art. 91   Organisaziun dal temp liber e sport

¹ Il chantun e las vischnancas sustegnan l'organisaziun raschunaivla dal temp liber, la lavur da giuventetgna ed il sport.

6.7. COLLAVURAZIUN INTERNAZIUNALA

Art. 92   Collavuraziun transcunfinala ed agid umanitar

¹ Il chantun sustegna e promova la collavuraziun transcunfinala.

² El sustegna l'agid umanitar per umans e pievels basegnus.

7. Urden da finanzas

Art. 93   Principis

¹ Ils meds publics ston vegnir impundids a moda spargnusa, economica ed efficazia.

² Las finanzas duain, considerond il svilup economic, esser equilibradas a media vista.

³ Mintga expensa premetta ina basa legala, in conclus da credit ed ina permissiun da pajament.

⁴ Ils custs han da purtar da princip las chaschunadras ed ils chaschunaders.

Art. 94   Cumpetenzas fiscalas

¹ Las cumpetenzas dal chantun e da las vischnancas per incassar taglias vegnan fixadas tras la lescha.

² Las cumpetenzas fiscalas da las baselgias chantunalas e dals cumins-baselgia sa drizzan tenor las disposiziuns concernent il stadi e concernent las baselgias.

Art. 95   Principis da l'imposiziun da taglia

¹ Uschenavant ch'il gener da la taglia permetta, ston vegnir resguardads ils principis da la generalitad, da l'egualitad e da la capacitad economica per concepir las taglias.

² Las taglias ston vegnir fixadas uschia, che persunas economicamain flailvas vegnan schanegiadas, che la voluntad da prestar resta, che l'atgna prevenziun vegn promovida e che la capacitad da concurrer vegn mantegnida.

³ L'imposiziun dubla da taglia intercommunala è scumandada.

Art. 96 Gulivaziun da finanzas

¹ Il chantun garantescha la gulivaziun da finanzas.

² La finamira da la gulivaziun da finanzas èn relaziuns equilibradas concernent la chargia fiscala e concernent las prestaziuns da las vischnancas e da las regiuns.

³ La lescha po prevair ulteriuras contribuziuns per reducir dischequibers regional, per ademplir funcziuns spezialas tras ina vischnanca u tras ina regiun sco er per promover tschertas incumbensas.

Art. 97 Surveglianza da las finanzas

¹ Il cussegl grond ha la surveglianza da las finanzas. En questa lavur vegn el sustegni d'in organ da controlla independent.

8. Stadi e baselgias

Art. 98 Baselgias chantunalas e cumins-baselgia

¹ La baselgia evangelic-refurmada e la baselgia catolic-romana èn renconuschidas dal dretg public.

² La baselgia chantunala evangelic-refurmada e ses cumins-baselgia sco er la baselgia chantunala catolic-romana e ses cumins-baselgia èn corporaziuns dal dretg public.

³ Tras la lescha pon ulteriuras cuminanzas religiusas vegnir renconuschidas dal dretg public.

Art. 99 Autonomia

¹ Las baselgias chantunalas e lur cumins-baselgia reglan lur fatschentas independentamain en il rom dal dretg chantunal.

² Ellas èn autorisadas d'incassar taglias da lur commembras e da lur commembers tenor ils principis valaivels per las vischnancas.

³ Ils cumins-baselgia han il dretg da tscherner e da relaschar lur spirituals.

⁴ Il chantun ha la surveglianza suprema da l'utilisaziun legala dals meds finanziais e da l'observaziun da l'urden giuridic.

⁵ Tras la lescha po el incassar da personas giuridicas ina taglia da cult.

Art. 100 Cuminanzas religiusas dal dretg privat

¹ Las ulteriuras cuminanzas religiusas èn suttamessas al dretg privat.

9. Midada da la constituziun chantunala

Art. 101 Revisiun totala e parziala

¹ La constituziun po vegnir revedida totalmain u parzialmain da tut temp.

² Ina revisiun parziala po cumpigliar ina singula disposiziun u pliras disposiziuns cun in connex real.

³ Il pievel decida sin fundament d'ina iniziativa dal pievel u d'in conclus dal cussegl grond, sch'i duai vegnir instradada ina revisiun totala da la constituziun.

⁴ Tar ina revisiun totala po il project constituziunal cuntegnair, empè d'ina varianta tenor l'artitgel 19, ina u pliras variantas, davart las qualas i sto vegnir votà separadamain ordavant u il medem mument.

10. Disposiziuns finalas

Art. 102 Entrada en vigur

¹ Questa constituziun entra en vigur il 1. da schaner 2004.

² Sin quest termin vegn abolida la constituziun chantunala dal Grischun dals 2 d'october 1892¹⁾.

³ Midadas da la constituziun chantunala dals 2 d'october 1892 che succedan tranter il conclus dal cussegl grond davart la constituziun e l'entrada en vigur da quella, vegnan integradas dal cussegl grond en la nova constituziun chantunala. Il conclus correspondent n'è betg suttaless al referendum.

Art. 103 Valaivladad limitada dal dretg vertent

¹ Decrets ch'èn vegnids concludids d'ina autoritad che n'è betg pli cumpetenta u en ina procedura che n'è betg pli admissibla, restan en vigur.

² La midada da quests decrets sa drizza tenor questa constituziun.

³ Fin che las disposiziuns legalas correspondentas entran en vigur, valan vinavant las suandantas disposiziuns da la constituziun per il chantun Grischun dals 2 d'october 1892:²⁾

1. artitgel 27 alinea 1 e 2;
2. artitgel 39 alinea 4;
3. artitgel 40 alinea 5 frastas 2 e 3 sco er alinea 6.

⁴ Fin il pli tard ils 31 da december 2008 vala vinavant l'artitgel 38 alinea 2 da la constituziun chantunala dal Grischun dals 2 d'october 1892.³⁾

¹⁾ vDG 1 e midadas tenor il register da la CUL

²⁾ Ils texts na vegnan betg citads en quest lieu, mabain pon vegnir consultads en la [CUL 2003, p. 4002 s.](#) (en tudestg).

³⁾ Il text na vegn betg cità en quest lieu, mabain po vegnir consultà en la [CUL 2003, p. 4002](#) (en tudestg).

Art. 104   Adattaziun da la legislaziun

¹ Sch'i sto vegnir relaschà nov dretg u vegnir midà dretg existent sin fundament da questa constituziun, sto quai succeder senza retard.

² La regenza suttametta al cussegl grond entaifer trais onns dapi l'entrada en vigur da questa constituziun propostas per l'adattaziun necessaria da la legislaziun.

Art. 105   Autoritads e dretgiras

¹ Cun resalva da las suandantas excepziuns restan las commembras ed ils commembers da las autoritads e da las dretgiras en uffizi fin a la scadenza da la perioda d'uffizi tenor il dretg vertent:

1. La perioda d'uffizi da las commembras e dals commembers dal cussegl grond sco er da lur suppleantas e suppleants vegn prolungada fin ils 31 da fanadur 2006.
2. La perioda d'uffizi da las presidentas cirquitalas e dals presidents cirquitals sco er da lur substitutas e da lur substituents vegn prolungada fin ils 31 da fanadur 2006.
3. La perioda d'uffizi da las commembras grischunas e dals commembers grischuns dal cussegl dals chantuns vegn prolungada fin ils 25 da november 2007.

² Per novas elecziuns e per elecziuns complementaras valan las disposiziuns da questa constituziun.

³ Commembras e commembers en uffizi cumplain d'ina autoritad giudiziala basegnan fin al decret da disposiziuns legalas respectivas la permissiun da la cumissiun da giustia dal cussegl grond per tut exercizi d'ina occupaziun accessoric. Questas activitads na dastgan betg pregiuditgar l'ademplement illimità da las obligaziuns d'uffizi, l'indipendenza e la reputaziun da la dretgira. La cumissiun da giustia po fixar ina reducziun adequata da la dimensiun da lavur u in'obligaziun da restituziun per l'indemnisaziun retratga exequind l'occupaziun accessoric. Las disposiziuns per commembras e per commembers en uffizi cumplain d'ina autoritad giudiziala restan applitgables.

⁴ Per la procedura da dretg costituziunal vegnan applitgadas conform al senn las prescripziuns davart la procedura davant la dretgira administrativa fin al decret da las disposiziuns legalas correspondentas.

Art. 106   Dretgs politics

¹ La reussida e la valaivladad d'iniziativas dal pievel e da referendum annunziads a la chanzlia chantunala avant l'acceptaziun da questa constituziun, vegnan giuditgads tenor il dretg vertent.

² Ils projects deliberads dal cussegl grond fin a l'entrada en vigur da questa constituziun èn suttamess a la votaziun dal pievel tenor il dretg vertent.

³ Iniziativas dal pievel per ina revisiun parziala da la constituziun vertenta che vegnan inoltradas fin a l'acceptaziun da la nova constituziun, transfurma il cussegl grond en projects per ina revisiun parziala da la nova constituziun.

Art. 107 Corporaziuns regiunalas

¹ Organisaziuns regiunalas da la collavuraziun intercommunala che n'èn anc naginas corporaziuns regiunalas il mument da l'entrada en vigur da la nova constituziun, vegnan tractadas fin ils 31 da december 2006 sco corporaziuns regiunalas.

² A la suprastanza da las corporaziuns regiunalas cumpeti da far propostas a las vischnancas ed als organs cumpetents fin ils 31 da december 2004 per la futura concepziun d'ina corporaziun regionala.

Art. 108 Circuls, districts, corporaziuns regiunalas

¹ Ils circuls che adempleschan las incumbensas delegadas da las vischnancas existan vinavant, e quai fin dus onns suenter che la divisiun dal chantun en regiuns sco corporaziuns dal dretg public chantunal è entrada en vigur. La perioda d'uffizi da las presidentas e dals presidents sco er da lur suppleantas e da lur suppleants dals ulteriurs circuls sa prolunghescha fin al mument da l'aboliziun. *

² Fin la fin da l'onn 2016 furman ils districts ils circuls da dretgira per la giurisdicziun civila e penala. Lur posiziun giuridica sa drizza tenor la lescha. *

³ A partir dal mument che la divisiun dal chantun en regiuns è entrada en vigur na dastgan vegnir delegadas pli naginas incumbensas als circuls ed a las corporaziuns regiunalas. *

⁴ La responsabladad dal stadi per ils circuls, per ils districts e per las corporaziuns regiunalas sco er lur surveglianza è garantidas durant lur entira existenza en la dimensiun ch'era prevista en la constituziun dal chantun Grischun dals 18 da matg 2003 / 14 da settember 2003. *

Tabella da las modificaziuns - tenor conclus

Conclus	Entrada en vigor	Element	Modificaziun	Publicaziun en la CUL
14-09-2003	01-01-2004	relasch	emprima versiun	-
26-09-2004	01-01-2005	Art. 35 al. 1	midada	-
24-09-2006	01-01-2007	Art. 50 al. 3	integraziun	-
26-11-2006	01-01-2007	Art. 21 al. 1	midada	-
26-11-2006	01-01-2007	Art. 21 al. 3	midada	-
26-11-2006	01-01-2007	Art. 51a	integraziun	-
26-11-2006	01-01-2007	Art. 55 al. 2	midada	-
17-05-2009	01-01-2011	Art. 54 al. 1, 3.	aboliziun	-
29-01-2012	29-01-2012	Art. 84 al. 4	integraziun	-
11-03-2012	01-01-2013	Art. 9 al. 2	midada	-
23-09-2012	01-01-2018	Art. 10 al. 1	midada	2015-001
23-09-2012	01-01-2017	Art. 54 al. 1, 2.	midada	2015-001
23-09-2012	01-01-2018	Art. 55 al. 2, 2.	midada	2015-001
23-09-2012	01-01-2018	Art. 72	aboliziun	2015-001
23-09-2012	01-01-2018	Art. 73	aboliziun	2015-001
23-09-2012	01-03-2014	Art. 108 al. 1	integraziun	-
03-03-2013	01-05-2013	Art. 16 al. 1, 6.	aboliziun	-
13-01-2015	01-01-2016	Art. 3 al. 3	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 11 al. 1, 4.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 11 al. 1, 5.	aboliziun	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 11 al. 1, 6.	aboliziun	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 26 al. 1	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 27 al. 3	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Titel 5.2.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68	midada dal titel	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1, 1.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1, 2.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1, 3.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1, 4.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1, 5.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1, 6.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1, 7.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1, 8.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1, 9.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1, 10.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 1, 11.	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 68 al. 2	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 69	aboliziun	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 70	aboliziun	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 71	midada dal titel	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 71 al. 1	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 71 al. 2	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 71 al. 3	integraziun	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 74 al. 1	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 74 al. 2	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 76 al. 2	midada	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 108 al. 2	integraziun	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 108 al. 3	integraziun	2015-001
13-01-2015	01-01-2016	Art. 108 al. 4	integraziun	2015-001
14-06-2015	01-11-2016	Art. 83a	integraziun	2016-023
13-06-2021	01-10-2021	Art. 27 al. 2	midada	2021-031

Tabella da las modificaziuns - tenor element

Element	Conclus	Entrada en vigor	Modificaziun	Publicaziun en la CUL
relasch	14-09-2003	01-01-2004	emprima versiun	-
Art. 3 al. 3	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 9 al. 2	11-03-2012	01-01-2013	midada	-
Art. 10 al. 1	23-09-2012	01-01-2018	midada	2015-001
Art. 11 al. 1, 4.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 11 al. 1, 5.	13-01-2015	01-01-2016	abolizium	2015-001
Art. 11 al. 1, 6.	13-01-2015	01-01-2016	abolizium	2015-001
Art. 16 al. 1, 6.	03-03-2013	01-05-2013	abolizium	-
Art. 21 al. 1	26-11-2006	01-01-2007	midada	-
Art. 21 al. 3	26-11-2006	01-01-2007	midada	-
Art. 26 al. 1	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 27 al. 2	13-06-2021	01-10-2021	midada	2021-031
Art. 27 al. 3	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 35 al. 1	26-09-2004	01-01-2005	midada	-
Art. 50 al. 3	24-09-2006	01-01-2007	integraziun	-
Art. 51a	26-11-2006	01-01-2007	integraziun	-
Art. 54 al. 1, 2.	23-09-2012	01-01-2017	midada	2015-001
Art. 54 al. 1, 3.	17-05-2009	01-01-2011	abolizium	-
Art. 55 al. 2	26-11-2006	01-01-2007	midada	-
Art. 55 al. 2, 2.	23-09-2012	01-01-2018	midada	2015-001
Titel 5.2.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68	13-01-2015	01-01-2016	midada dal titel	2015-001
Art. 68 al. 1	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 1, 1.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 1, 2.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 1, 3.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 1, 4.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 1, 5.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 1, 6.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 1, 7.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 1, 8.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 1, 9.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 1, 10.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 1, 11.	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 68 al. 2	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 69	13-01-2015	01-01-2016	abolizium	2015-001
Art. 70	13-01-2015	01-01-2016	abolizium	2015-001
Art. 71	13-01-2015	01-01-2016	midada dal titel	2015-001
Art. 71 al. 1	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 71 al. 2	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 71 al. 3	13-01-2015	01-01-2016	integraziun	2015-001
Art. 72	23-09-2012	01-01-2018	abolizium	2015-001
Art. 73	23-09-2012	01-01-2018	abolizium	2015-001
Art. 74 al. 1	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 74 al. 2	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 76 al. 2	13-01-2015	01-01-2016	midada	2015-001
Art. 83a	14-06-2015	01-11-2016	integraziun	2016-023
Art. 84 al. 4	29-01-2012	29-01-2012	integraziun	-
Art. 108 al. 1	23-09-2012	01-03-2014	integraziun	-
Art. 108 al. 2	13-01-2015	01-01-2016	integraziun	2015-001
Art. 108 al. 3	13-01-2015	01-01-2016	integraziun	2015-001
Art. 108 al. 4	13-01-2015	01-01-2016	integraziun	2015-001